यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :– लिखित परीक्षा (Written Examination) पूर्णाङ्क :– ३००

द्वितीय चरण :- (क) सामूहिक परीक्षण (Group Test) पूर्णाङ्क :– १०

(ख) अन्तर्वार्ता (Interview) पूर्णाङ्क :– ४०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (Written Examination) **पूर्णाङ्क :– ३००**

पत्र	विषय	खण्ड	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या×अङ्क	समय
प्रथम	General Subject	General Awareness & General Ability Test	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिकप्रश्न (MCQs)	१०० प्रश्न×१ अङ्क	१ घण्टा ३० मिनेट
द्वितीय	General Technical Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर	४ प्रश्न×५ अङ्क ८ प्रश्न×१०अङ्क	३ घण्टा
तृतीय	Service-Group Specific Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर	४ प्रश्न×५ अङ्क ८ प्रश्न×१०अङ्क	३ घण्टा

द्वितीय चरण : सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview) **पूर्णाङ्क :– ४०**

पत्र/विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०		सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

द्रष्टव्य :

1. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।
2. माथि उल्लिखित शिक्षा प्रशासन समूह अन्तर्गतका सबै उपसमुहको लागि प्रथम र द्वितीय पत्र/विषयको विषयवस्तु एउटै (Common) र अनिवार्य हुनेछ । तर तृतीयपत्र/विषय सम्बन्धित उपसमुह अनुसार फरक फरक हुनेछ ।
3. प्रथम, द्वितीय र तृतीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ ।
4. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरुको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्ककट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
5. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरु हुने परीक्षामो क्याल्कुलेटर (Calculator) लगायतका कुनै पनि विद्युतीय उपकरण प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
6. विषयगत प्रश्नहरुको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरु (Short notes) सोध्न सकिने छ ।
7. द्वितीय पत्रमा (विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा) प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन् । परिक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरुको उत्तर सोही खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।
8. **यथासम्भव प्रश्नहरू नेपाल र बागमती प्रदेशको सन्दर्भमा सोधिने छन् ।**
9. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतकापत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भएता पनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मितिभन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्क्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
10. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
11. यस भन्दा अगाडि लागु भएका माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।
12. पाठ्यक्रमलागू मिति : **-२०७९/०८/११**

प्रथमपत्र (Paper I): General Subject

General Awareness and General Ability test (100Marks)

खण्ड क

1. नेपालको संविधान तथा सान्दर्भिक कानूनहरू: [15 ×1 Mark = 15 Marks]

1.1 नेपालको संविधान
1.2 कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५
1.3 सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३
1.4 सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
1.5 प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६
1.6 भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०६४
1.7 सम्पत्ती शुद्धिकरण ऐन, २०६४
1.8 प्रदेश सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०७६
1.9 प्रदेश सुशासन ऐन, २०७७
1.10 संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका निजामती सेवा सम्बन्धी कानूनहरू

2. General Awareness and Contemporary Issues [25 ×1 Mark = 25 Marks]

1.1 Physical, socio-cultural and economic geography and demography of Nepal
1.2 Major natural resources of Nepal
1.3 Geographical diversity, climatic conditions, and livelihood & lifestyle of people
1.4 Notable events and personalities, social, cultural and economic conditions in modern history of Nepal
1.5 Current periodical plan of Nepal and Bagamati Province
1.6 Information on sustainable development, environment, pollution, climate change, biodiversity, science and technology
1.7 Nepal's international affairs and general information on the UNO, SAARC & BIMSTEC
1.8 Governance system and Government (Federal, Provincial and Local)
1.9 Functional scope of public services
1.10 Public Service Charter
1.11 Concept, objective and importance of public policy
1.12 Fundamentals of management: planning, organizing, directing, controlling, coordinating, decision making, motivation and leadership
1.13 Government planning, budgeting and accounting system

3. Major events and current affairs of national and international Importance [4 X 1 Mark = 4 Marks]

4. General Ability Test [10×1 Mark = 10 Marks]

4.1 **Verbal Ability Test**
Jumble words, Series, Analogy, Classification, Coding-Decoding, Matrix, Ranking Order Test, Direction and Distance Sense Test, Common Sense Test, Logical Reasoning, Assertion and Reason, Statement and Conclusions

4.2 **Numerical Ability Test**
Series, Analogy, Classification, Coding, Arithmetical reasoning/ operation, Percentage, Ratio, Average, Loss & Profit, Time & Work, Data interpretation & Data verification

4.3 **Non-verbal/Abstract Ability Test**
Figure Series, Figure Analogy, Figure Classification, Figure Matrix, Pattern Completion/Finding, Analytical Reasoning Test, Figure Formation and Analysis,

Rule Detection, Water images, Mirror images, Cubes and Dice &Venn-diagram

5. नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषाः **[6 X 1 Mark = 6 Marks]**

5.1 English: Knowledge on writing correct English sentences, letters, and reports according to English grammar based on the following syntactic functions: [3 X 1 Mark = 3 Marks]

a. Parts of Speech:
b. Noun
c. Pronoun
d. Adjective
e. Determiner
f. Verb
g. Adverb
h. Preposition
i. Conjunction and
j. Interjection
k. Infinitives and gerunds, reported speech and tenses

5.1 नेपालीः नेपाली भाषामा स्तरीय शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनको लागि आवश्यक पर्ने ह्रस्व दीर्घ, ब र व, तथा श, ष, स लगायतका व्याकरणगत शुद्ध लेखनशैलीमा केन्द्रित शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनसहितको नेपाली भाषाको शुद्धाशुद्धिको ज्ञान [3 X 1 Mark = 3 Marks]

<u>खण्ड ख</u>

6. Education In Nepal [40 ×1 Mark = 40 Marks]

6.1 Educational history and major educational events in Nepal
6.2 Major plans, commissions in the field of Nepalese education: Nepal National Education Planning Commission - 2011; National Education System Plan – 2028; National Education Commission - 2049
6.3 Education related agencies
6.4 Meaning, definition, aims, functions and delivery systems of education
6.5 Education and society : education and social process, education and social justice
6.6 Relation between education and philosophy (western & eastern philosophies)
6.7 Concept, importance and elements of curriculum
6.8 School level curriculum and evaluation system in Nepal
6.9 Curriculum development process in Nepal: School level and local level curriculum
6.10 Education from global perspective: Education for All (EFA), Sustainable Development Goals (SDGs), Millennium Development Goals (MDGs)
6.11 प्रदेश उच्च शिक्षा ऐन, २०७८

द्वितीयपत्र (Paper II) : General Technical Subject
Section (A) - 30 Marks

1. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरु
   - शिक्षाको अर्थ, परिभाषा, स्वरुप र प्रयोजन
   - शिक्षाको व्यक्तिगत र सामाजिक लक्ष्य तथा उद्देश्य
   - शिक्षाका कार्यहरु : व्यक्तिगत, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक
   - शिक्षणको अर्थ र परीभाषा, शिक्षण कला अथवा विज्ञानको रुपमा, शिक्षणका नमुनाहरु (Models of teaching), शिक्षक तालिमको महत्व, शिक्षक तालिममा नवपरिवर्तनः लघुशिक्षण (Microteaching), तादात्म्यकृत शिक्षण (Simulated teaching) र समूह शिक्षण (Group teaching)
   - शिक्षामा अनुसन्धानः अर्थ र महत्व, अनुसन्धानका प्रकारहरुः आधारभूत, प्रायोगिक र कार्य
   - शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरु - सबैका लागि शिक्षा, मानव अधिकार र शिक्षा, बालअधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्तिक्षेत्रको रुपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पँहुच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, आर्थिक लगानीका रुपमा शिक्षा, राष्ट्रिय एकताका लागि शिक्षा, अन्तर्राष्ट्रिय समभ्कदारीका लागि शिक्षा
2. शिक्षाको समाजशास्त्रीय र दार्शनिक आधारहरु
   - समाज र समुदायको धारणा, शिक्षा र समाज विचको सम्बन्ध
   - विद्यालय समाजको उप-प्रणालीको रुपमा
   - सामाजिक प्रक्रियाहरु र शिक्षा
     - सामाजिकीकरण (Socialization): अवधारणा, तरिकाहरु (Modes), सामाजिकीकरणमा दिग्दर्शनपन (Directedness), सामाजिकीकरणका निकायहरु (Agencies)
     - सामाजिक अन्तरक्रिया (Social interaction) : अर्थ, स्वरुप र कक्षाकोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
     - सामाजिक परिवर्तन (Social change): अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध
     - सामाजिक गतिशीलता (Social mobility): अर्थ, प्रकार र यसको शिक्षासंगको सम्बन्ध;
     - सामाजिक गतिशीलता र साँस्कृतिक पछौटेपन (Cultural lag)
   - दर्शन : अर्थ, क्षेत्र र कार्यहरु
   - शिक्षाको दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध र तिनीहरुको प्रभाव तथा कार्यान्वयन
     - आदर्शवाद (Idealism), प्रकृतिवाद (Naturalism), यथार्थवाद (Realism), प्रयोजनवाद (Pragmatism) / अस्तित्ववाद (Existentialism)
     - पूर्वीय दर्शन र शिक्षा
3. शिक्षण सिकाइ विधि र प्रविधिहरु
   - शैक्षणिक पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्वहरु
   - शिक्षण सिकाइ प्रविधिको अर्थ, शिक्षण र सिकाइ बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाइमा शिक्षक, विषयविज्ञ र सुपरिवेक्षकको भूमिका तथा शिक्षणमा सूचना प्रविधि (ICT) को प्रयोग
   - शिक्षण विधि - शिक्षण विधिहरुको परिचय⁄परिभाषा, विशेषताहरु, शिक्षण विधिको वर्गीकरण, पाठ्यपुस्तक र सहयोगी सामग्रीसंग शिक्षण विधिको सम्बन्ध
   - शैक्षणिक योजना : पाठ योजना, एकाइ योजना, कार्य योजना, कार्यपात्रो र समयतालिका
   - शैक्षिक सामग्रीको अवधारणा, प्रकार, छनौट, तयारी तथा प्रयोग
4. शिक्षा मनोविज्ञान
   - शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्व
   - मानव विकास (Human Development)
     - वृद्धि र विकासको अवधारणा, मानव विकासका सिद्धान्त र विशेषताहरु
     - मानव विकास अध्ययन गर्नका उद्देश्य, महत्व तथा अध्ययनका विधिहरु
     - मानव विकासका चरणहरु र तिनीहरुका विशेषताहरु
   - यौन परिपक्वताको अवस्था : परिचय, शारीरिक र संवेगात्मक परिवर्तन तथा प्रभावहरु
   - किशोरावस्थाः परिचय, विकासात्मक कार्यहरु, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक-संवेगात्मक परिवर्तन, रुचिहरु र उनीहरुमा देखा पर्ने मुख्य मुख्य व्यवहारहरु
   - यौन परिपक्वता र किशोरावस्थाका विद्यार्थीको सुरक्षित विकासमा शिक्षक र अभिभावकको भूमिका

Section (B) - 25 Marks

5. सिकाइ र यसका सिद्धान्तहरु
   - सिकाइको परिचय : सिकाइको अर्थ, स्वरुप र शैलीहरु (Styles), परिपक्वता र सिकाइ, स्व-प्रतिविम्वन र सिकाइ
   - सिकाइ र बुद्धिमत्ता, बुद्धिमत्ताका सिद्धान्तहरु, वहु-बुद्धिमत्ता (Multiple intelligence), संवेगात्मक बुद्धिमत्ता (Emotional intelligence)
   - सिकाइका सिद्धान्त : संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक उपयोग
     - शास्त्रीय सम्बन्धन (Classical Conditioning)
     - कार्यपरक सम्बन्धन (Operant Conditioning)
     - प्रयत्न र भूल सिकाइ (Trial & Error Learning)
     - अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त (Insightful Learning Theory)
     - जिन पियाजे (Jean Piaget) र लेव भिगोत्सी (Lev S.Vygotsky) का सिकाइ सिद्धान्तहरु
     - ग्याग्नेको तहगत सिद्धान्तहरु (Gagne's Hierarchical Learning Theories)
     - बान्दुराको सामाजिक सिकाइ सिद्धान्त (Bandura's Social Learning Theory)
   - सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु
     - प्रारम्भिक व्यबहार : परिचय, प्रकार र सिकाइमा भूमिका
     - सिकाइको स्थानान्तरण : अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र प्रभाव पार्ने तत्वहरु
     - स्मरण र विस्मरण : स्मरणको अवधारणा, प्रकार, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरु; विस्मरणाको अवधारणा र कारणाहरु
     - उत्प्रेरणा : परिचय, प्रकार र सिकाइमा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरु
     - अभ्यास : अवधारणा, प्रकार र उपयोग
     - पुनर्वल :अवधारणा, प्रकार र उपयोग
6. पाठ्यक्रमको परिचय र विकास
   - पाठ्यक्रम : अवधारणा, तत्व, आवश्यकता तथा पाठ्यक्रमिय लक्ष्यका स्रोतहरु (Sources of Curricular goals)
   - पाठ्यक्रमका ढाँचा (Curriculum designs):
     - ढाँचा (Designs) : विषय-केन्द्रित (Subject-centered), क्रियाकलाप-केन्द्रित (Activity-centered), समस्या-केन्द्रित (Problem-centered) र मुख्य पाठ्यक्रम (Core curriculum)
     - सुसुप्त पाठ्यक्रम (Hidden Curriculum)
     - पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरु (Models): तार्किक (Rational) : Tyler and Taba, चक्रीय (Cyclical) : Wheeler and Nicholls र गतिशील (Dynamic) : Decker Walker and Malcolm Skilbeck
   - पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया (Curriculum development process) : आवश्यकताको पहिचान (Needs identification), लक्ष्य, ध्येय र उद्देश्य निर्धारण (Determining aims, goals and objectives), विषयवस्तु र सिकाइ अनुभवको छनौट र संगठन (Selection and organization of contents and learning experiences) तथा मूल्याङ्कन (Evaluation)
   - पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु : विद्यार्थी, समकालीन समाज तथा सँस्कृति, सामाजिक परिवर्तन, विषयवस्तु, दर्शन र मनोविज्ञान
   - पाठ्यक्रम संगठन र विकासका आधुनिक प्रवृत्तिहरु (Current trends in curriculum organization and development)
7. मूल्याङ्कनको परिचय र प्रयोजन
   - मापन र मूल्याङ्कन (Measurement and Evaluation)
   - मापनका साधन, मूल्याङ्कनका प्रकार र मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने विशेषताहरु

- परीक्षणको अर्थ र प्रकार : मानक र मापदण्डमा आधारित (Norm referenced and criterion referenced test), विषयगत र वस्तुगत, (Subjective and objective), प्रामाणिक र गैर-प्रामाणिक अथवा शिक्षक निर्मित (Standardized and non-standardized or teacher made)
- परीक्षण विकास प्रक्रियाः उद्देश्य निर्धारण, विषयवस्तुको छनौट, विशिष्टीकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरुको लेखन, प्रश्नहरुको विश्लेषण र सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्नपत्रको निर्माण, साँस्कृतिक आधारमा परीक्षणको समायोजन, परीक्षण-संचालन, परीक्षण र नतिजा विश्लेषण
- **सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण** (Simple statistical analysis)
    - तथ्यांकको संकलन, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण
    - केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन : मध्यक (Mean), मध्यिका (Median) र रित (Mode)
    - तथ्यांकको तुलनात्मक स्थितिको गणना (Measures of relative position) : प्रतिशताङ्क (Percentile) / k|fdfl0fs k|fKtfÍ (Standard score)
    - विचरणशिलताको मापन (Measures of variability): तथ्यांकको विस्तार (Range) र स्तरीय भिन्नता (Standard deviation)

Section (C) - 25 Marks

8. शिक्षा प्रशासन, शैक्षिक व्यवस्थापन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा व्यवस्थापन
    - शिक्षा प्रशासन : अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य, महत्व र विकासक्रम
    - संघिय सन्दर्भमा शिक्षा नीति, नीतिको क्षेत्र र नीतिका विशेषताहरु
    - नेपालको संविधान पछि जारी भएमा शिक्षा सम्बन्धित ऐनहरुमा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था
    - स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था
    - शैक्षिक व्यवस्थापन : परिभाषा र महत्व
    - शैक्षिक व्यवस्थापनको क्षेत्र : शिक्षण-सिकाइको प्राविधिक पक्षको व्यवस्थापन, रणनीतिक व्यवस्थापन तथा दैनिक कार्य सञ्चालन व्यवस्थापन
    - नेपालमा शिक्षाको संरचना : अनौपचारिक, निरन्तर शिक्षा, प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा, विद्यालय शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम तथा उच्च शिक्षा
    - विद्यालय अनुशासन, विधि, प्रक्रिया र रचनात्मक नीति
    - शिक्षा आयोग तथा योजनाहरुमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन सम्बन्धी सुझावहरु
    - प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम सम्बन्धित संरचना, निकाय र नीतिगत व्यवस्था
    - उच्च शिक्षा व्यवस्थापन र उच्च शिक्षा नीतिगत व्यवस्था, संरचना र निकाय
9. विद्यालय, पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री व्यवस्थापन
    - विद्यालय व्यवस्थापन : अर्थ, उद्देश्य, प्रकार र महत्व
    - विद्यालय स्थापना वा कक्षा थपका आधारहरु (जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, सामाजिक बनौट, तल्लो तहको विद्यालयहरु, विद्यालय छनौटको अवसर, लागत र कुशलताको प्रश्न, समता र गुणस्तरको प्रश्न)
    - सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन : सेवा क्षेत्रको अवधारणा र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय स्थापनाका फरक आधार, फरक प्रकृतिका विद्यालयको व्यवस्थापनमा शिक्षा निकायको भूमिका
    - विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापन : भवन तथा आवस्यक पुर्वाधार, पुस्तकालय, सिकाइ वातावरण
    - निश्चित तहको मात्र पढाइ हुने वा सबै तहको पढाई हुने एकीकृत विद्यालय व्यवस्थापन
    - विद्यालय स्थापना सम्बन्धमा विभिन्न तहको भूमिका : संघ, प्रदेश, स्थानीय तहको नीति निर्माण र स्तर निर्धारण, स्रोत परिचालन, अनुमति तथा दैनिक कार्य सञ्चालनको व्यवस्थापनमा भुमिका
    - विद्यालय पाठ्यक्रम विकासका आधार : विद्यार्थीका आवस्यकता, सामाजिक आवस्यकता, सिकाइ पद्धतिको विकास, प्रविधिको विकास र प्रविधिसम्म पहुँच
    - नेपालमा विद्यालय पाठ्यक्रमको अध्ययन : राष्ट्रिय र तहगत उद्देश्य, तहगत रुपमा रहेको विषयगतक्षेत्र र क्रम, पाठ्यभार, ज्ञान र सिपका आधारमा दिइएको भार
    - नेपालमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासमा विभिन्न तह र निकायको भूमिका

10. विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धि व्यवस्थापन
- विद्यार्थी भर्ना र समूह विभाजनका आधार
- समता तथा व्यक्तिको पूर्ण क्षमता विकास गर्ने विषय : विद्यार्थीलाई विभिन्न समूहमा राख्ने आधार (उपलब्धिका आधारमा वा मिश्रित) र यसका फाइदा र वेफाइदाहरु
- विद्यार्थीको नेतृत्व विकासमा विद्यालयको भुमिकाः विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यासको अवसर, नेतृत्व लिने अवसर, बहु-प्रतिभाको खोजि, चिनारी र विकासको अवसर
- शिक्षक व्यवस्थापन : अवधारणा र महत्व
- शिक्षकको तयारी र शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्रः लामो तयारी कोर्ष वा प्राज्ञिक कोर्ष पछिको पेशागत तयारीस शिक्षक सक्षमता र शिक्षक तयारी, शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र
- शिक्षक सेवा : पदका आधारमा भर्ना गर्ने पद्धति, तहगत रुपमा शिक्षक तयारी र भर्ना, शिक्षकको सरुवा र बढुवाको व्यवस्थापन
- शिक्षक पेशागत विकासः संरचना, नीति र कार्यक्रमहरु
- शिक्षकको आपुर्ति, गुणस्तर र प्रभावकारितामा
- शिक्षक सेवाको गठन र परिचालनः पदको स्वीकृति, माग र तयारी
- विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अवधारणा : अर्थ, परीक्षणका साधन, परीक्षणको विश्वसनीयता र वैधता; कक्षा कोठामा आधारित परीक्षा र साधनहरु
- परीक्षा व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यमान अवस्था र संरचनागत व्यवस्था तथा संघिय सन्दर्भमा विभिन्न निकायको भूमिका
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण : उद्देश्य, प्रक्रिया, नतिजाको विश्लेषण र यसको उपयोग
- नेपालको सन्दर्भमा उपलब्धि परीक्षण र प्रणालीगत उत्तरदायित्व

Section (D) – 20 Marks

11. सार्वजनिक व्यवस्थापन
- कर्मचारी व्यवस्थापनका विविध पक्षहरु : कार्यविश्लेषण, कार्यविवरण, कार्यमूल्याङ्कन, भर्ना, छनौट, नियुक्ति, पदस्थापन, बढुवा, तलब सुविधा, उत्प्रेरणा, बृति विकास र अवकाश
- सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, पदसोपान, निर्णय प्रक्रिया, नेतृत्व, समन्वय, अधिकार प्रत्यायोजन र निक्षेपण, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, महत्व र सेवा प्रवाह गर्ने तरिका/माध्यमहरु
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा कम्प्युटर, इन्टरनेट, सामाजिक सञ्जाल, भर्चुअल (Virtual) सिकाइ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, अवसर तथा चुनौतीहरु
- व्यवसायिकता, अनुशासन र आचार-संहिता
- सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्यवन र मूल्यांकन
- व्यवस्थापनका विविध पक्षहरुः द्वन्द व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, परिवर्तन व्यवस्थापन, ज्ञान व्यवस्थापन (Knowledge Management),विविधता व्यवस्थापन (Diversity Management)

12. कार्यालय व्यवस्थापन तथा लेखा
- कार्यालय कार्यविधि : टिप्पणी, चिठ्ठीपत्र र प्रतिवेदन
- अभिलेख व्यवस्थापन र जिन्सी व्यवस्थापन
- लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षणको परिचय, विशेषता, उद्देश्य र आधारभूत सिद्धान्त
- बजेटको अर्थ, सिद्धान्त, प्रकार र महत्व
- सरकारी आर्थिक कारोवार : परीचय, विषेशता, कारोवार विश्लेषण, प्रारम्भिक लेखाङ्कन, खातामा प्रविष्टि र प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था
- बेरुजु र बेरुजु फछ्र्यौट सम्बन्धी व्यवस्था
- सार्वजनिक खरीद सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था र कार्यविधि
- खरीद व्यवस्थापन : प्रतितपत्र, खरिद विधिहरु, जमानत तथा खरिद योजना
- कार्यालयमा संचारको महत्व, प्रकार, माध्यम
- व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र यसको महत्व

तृतीयपत्र (Paper III) : Service - Group Specific Subject

Section (A) - 30 Marks

1. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण अवधारणा **१०**

- अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य र सिद्धान्तहरु
- महत्व र कार्यहरु
- प्रकारहरु र तिनीहरुको चक्र (Cycle)
- नविनतम चिन्तन र अभ्यासहरु

2. विद्यालय सुपरीवेक्षणको प्रक्रिया (Process of School Supervision) **१०**

- विद्यालय सुपरीवेक्षणको लागि योजना, कक्षा अवलोकन तथा निर्देशन
- सुपरीवेक्षणका प्रविधिहरु र छलफलका तरिका
- सुपरीवेक्षण सम्बन्धी आधारभुत सिप : संचार, शैक्षिक नेतृत्व, मानवीय क्षमता प्रस्फुटन (Releasing), शिक्षकको मनोवल अभिनिर्माण

3. सुपरीवेक्षणको कार्य तथा गुणहरु **१०**

- व्यक्तिगत, पेशागत र मनोसामाजिक गुण
- सुपरीवेक्षण कार्य - नेतृत्व प्रदान, कार्यक्रम निर्माण, कार्यशाला र सम्मेलनको आयोजना तथा कार्यान्वयन
- कक्षा अवलोकन : रणनीति, अवलोकन फारम र साधन/प्रविधि : निर्माण र प्रयोग
- कक्षा कोठा भित्रको अन्तरक्रिया : अवधारण, फाइदा र प्रयोग
- अनौपचारिक तथा समाहित शिक्षाका कक्षाहरुको सुपरीवेक्षण

Section (B) - 20 Marks

4. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण **१०**

- नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको इतिहास
- २००७ भन्दा पहिलेको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
- २००७ पछि विकसित भएका निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रविधि
- २०२८ पछि हालसम्म विकसित निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
- नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको व्यवहारिक नमूनाहरु (Project and Non Project Models): सेती परियोजना, प्राथमिक शिक्षा परियोजना र आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
- नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको चूनौती तथा समाधानका उपायहरु

5. नेपालमा शिक्षाको विकास र निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरु र कानूनीव्यवस्था **१०**

- राणा शासनकालमा भएका प्रयासहरु
- राणा शासन पछि विकसित शैक्षिक अवस्थाहरु
- विभिन्न आयोग तथा योजनाहरुमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन सम्बन्धी सुझावहरु
  - नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोगको प्रतिवेदन, २०११
  - राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
  - राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
- चालु आवधिक योजनामा शिक्षा विकास योजनाहरु
- विद्यमान नेपालको संविधानमा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था
- संघीय संरचनाका शिक्षा सम्बन्धी कानूनहरु
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

Section (C) - 30 Marks

6. कक्षा कोठा व्यवस्थापन **१०**

- अवधारण, महत्व, उद्देश्यसंग सम्बन्ध र कार्य क्षेत्र
- व्यवस्थापनको वार्षिक कार्य योजना निर्माण र प्रयोग
- मनोवैज्ञानिक वातावरणको व्यवस्थापन
- शिक्षण सिकाइको व्यवस्थापन
- आंकलन (Assessment), अभिलेख र प्रतिवेदनको व्यवस्थापन

7. शैक्षिक व्यवस्थापन **१०**

- व्यवस्थापनको अवधारणा र शिक्षामा यसको प्रयोग
- शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व र क्षेत्र
- शैक्षिक प्रशासन र शैक्षिक व्यवस्थापन
- प्रशासनिक व्यवस्थापन र शैक्षिक व्यवस्थापन- विद्यालयसंग सम्बन्धित पक्षहरु तथा कार्यहरुको व्यवस्थापन : समय, तनाव, संकट, मानव संशाधन र विद्यालय बजेट

8. शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणमा शिक्षाका निकायहरुको भूमिका र कर्तव्य **१०**

- संघीय सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरु
- प्रदेश सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरु
- शिक्षासँग सम्बन्धित स्वसाशित संस्थाहरुको निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
- स्थानीय तह स्तरीय व्यवस्था
- विद्यालय स्तरीय प्रावधान

Section (D) - 20 Marks

9. शैक्षिक योजना **१०**

- शैक्षिक योजनाको अवधारण : अर्थ र उद्देश्य, शैक्षिक योजनामा शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक समझदारी (Considerations), योजना निर्माणमा वैकल्पिक पँहुच, देश विकास तथा शैक्षिक सुधारका लागि शिक्षा योजना
- शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रिया : आवश्यकताको पहिचान, उद्देश्य निर्माण, नीति निर्माण, प्राथमिकता निर्धारण, संभाव्यता अध्ययन र शिक्षा योजना निर्माण
- शैक्षिक योजना कार्यान्वयन, मूल्यांकन र सुधार
- शैक्षिक योजनामा ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरु
- शैक्षिक विकेन्द्रीकरण : अवधारण, प्रकार, हालको अवस्था, समस्या र चुनौती

10. अनुगमन तथा मूल्यांकन **१०**

- अनुगमन तथा मूल्यांकनको अवधारणा : अर्थ र उद्देश्य, प्रयोग
- अनुगमन तथा मूल्यांकनको ऐतिहासिक विकासक्रम
- शैक्षिक सूचकहरुको निर्माण तथा निर्णय प्रकृयामा प्रयोग
- विद्यालयका कार्यहरुको अनुगमन तथा मूल्यांकन
- आयोजना तथा परियोजनाको अनुगमन र मूल्यांकन
- अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदन र प्रस्तुती

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ जुन नेता विहिन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रुपमा अवलम्वन गरिने छ। दिइएको प्रश्न वा Topic का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ। यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको ३ जना भन्दा बढीको समिति रहनेछ।

आयोगका सदस्य	-	अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-	सदस्य
मनोविज्ञ	-	सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-	सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमुना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि - उर्जा संकट, गरीबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन जस्ता Topics मध्ये कुनै एक Topic मात्र दिइनेछ।